

Historia zakazanej miłości

15 maja 2024

14 lutego 2008 roku, w czasie zbiegającym się z okresem walentynkowym, jeden z holenderskich kanałów telewizyjnych wyemitował film „Historie czasów minionych”, poświęcony miłości, która wywołała swego czasu wielki skandal. Bohaterką filmu jest pochodząca z ludu Marind Catharina Gebse, w 2008 roku licząca sobie 70 lat. W obrazie reżyserowanym przez Annegriet Wietsmę z pewną dozą zawstydzenia, ale i humoru, opowiedziała o swoich zadziwiających, acz prawdziwych doświadczeniach i kolejach losu. W tym opracowaniu przedstawiono jej historię.

WŚRÓD CZŁONKÓW LUDU MARIND ANIM

Catharina Gebse urodziła się w 1938 roku w wiosce ludu Marind Anim na południowo-wschodnim wybrzeżu Nowej Gwinei Holenderskiej. Ta grupa etniczna do połowy XX wieku była uznawana za szczególnie wojowniczą i siejącą postrach wśród wszystkich plemion południowego wybrzeża. Jako aktywni łowcy głów przedstawiciele ludu Marind-Anim nie wahali się wypływać w łodziach-dłubankach na setki kilometrów w otwarte morze, niejednokrotnie docierając aż do wybrzeży Australii.

Na początku XX wieku Holendrzy opanowali Zachodnią Nową Gwineę. Wtedy też przyszła na świat Catharina, której rodzice przyjęli wcześniej chrześcijaństwo. Jej ojciec był łowcą krokodyli – były cenione one wśród białych kolonizatorów, którzy chętnie nabywali je od rdzennych mieszkańców. Catharina od najmłodszych lat była żywo zainteresowana światem zewnętrznym.

Już w wieku 4 lat przejawiała zainteresowanie nauką, ciekawiły ją przedmioty szkolne, jakie oferowali kolonizatorzy. Zapragnęła pójść do szkoły, tym bardziej że dzieci jej kuzynostwa uczęszczały do szkoły w Merauke. W ich towarzystwie też odbywała trwające 4 dni piesze wędrówki do szkoły, położonej na wybrzeżu. Nie sprawiało jej to problemu, ponieważ papuaskie dzieci uczyły się od małego samodzielności i sztuki przetrwania.

ZGROMADZENIE MISJONAREK W MERAUKE

Holandrzy wywarli silny wpływ na rdzennych mieszkańców, zarówno poprzez dostarczane towary i przedmioty, jak i poprzez system zakazów religijnych i prawnych. Realizujące pionierską pracę misjonarki głosiły idee chrześcijańskiej miłości i monogamii, rozdając stalowe siekiery i tytoń. W następnych dekadach pracownicy administracji kolonialnej docierali w coraz głębsze rejony południowo-wschodniego interioru, wyposażeni w broń palną, starając się wyplenić tradycje orgiastycznych uczt, obfitujących w gorszące ich praktyki seksualne.

Catharina była zadziwiona bogactwem i potęgą białego człowieka, dlatego tak bardzo pragnęła się uczyć. Wierzyła, że dzięki swej nauce przyniesie bogactwo do swego plemienia. Spośród innych dzieci wyróżniał ją olbrzymi głód wiedzy i inteligencja. Lubiła rozmyślać o tym, co znajduje się za horyzontem, bowiem w wierzeniach ludu Marind-Anim ów styk wody i powietrza stanowił granicę świata.

Wierzyła też, że świat duchowy jest ściśle powiązany z ziemską rzeczywistością, że świat niewidzialny permanentnie w nią ingeruje. Szkoła, do której uczęszczała, była prowadzona przez siostry z Zakonu Najświętszego Serca Matki Bożej. Zgromadzenie to stanowiło gałąź misjonarek pochodzących z Tilburga. W tamtym czasie też Catharina przestała chodzić w tradycyjnej spódnicy z włókien roślinnych, przywdziewając w zamian strój zachodni. Nauczyła się mówić w języku holenderskim. Naukę w tamtejszej szkole kontynuowała do 16 roku życia.

CATHARINA SPOTYKA KOOSA

W 1954 roku w Merauke pojawia się młody ksiądz katolicki Jacobus van der Velden (Koos). Przybywa na statku wypełnionym towarami prosto z Holandii i motywowany jest ambicją chrystianizowania papuaskich mieszkańców wybrzeża Nowej Gwinei. Zostaje powitany śpiewem przez grupę młodych uczennic. Po dwutygodniowym odpoczynku Koos rozpoczyna pełnienie obowiązków, związanych z prowadzeniem parafii. Nie było to łatwe, bowiem lokalni mieszkańcy nie byli zbyt oswojeni z holenderskim porządkiem prawnym i mentalnością Holendrów. Z czasem jednak Koos polubił miejsce, w którym się znalazł, a także jego mieszkańców.

Często po długich wycieczkach zatrzymywał się w gościnie w rodzinnym domu Cathariny, aby odpocząć. Jak się jednak okazało, podczas pobytów tam umysłu księdza nie absorbowały sprawy misji i wspólnota zakonnica. Jego sympatię zdobyła skromna i wesoła osobowość młodej Cathariny. Ta sympatia została szybko odwzajemniona. Być może w obecnych czasach można by to nazwać miłością od pierwszego wejrzenia. Wtedy jednak miłość Papuaski i księdza wydawała się czymś niemożliwym. Było tak z dwóch powodów. Po pierwsze katolickiemu duchownemu nie wolno było się żenić, po drugie holenderska administracja stanowczo zakazywała relacji matrymonialnych z rdzennymi mieszkankami terytorium.

OBOWIĄZKI ZMUSZAJĄ CATHARINĘ DO OPUSZCZENIA MERAUKE

Po tym jak Catharina zakończyła naukę, podjęła pracę jako nauczycielka w Kepi, w głębi lądu. Szkoła ta była prowadzona przez siostry z Zakonu Najświętszego Serca. Los chciał, że tam również skierowano Koosa, wkrótce więź między tymi młodymi ludźmi stała się jeszcze silniejsza. Zażyłość, jaką się darzyli, nie umknęła uwadze miejscowej opinii publicznej: pojawiły się oskarżenia pod ich adresem. Oskarżenia i podejrzenia zrodziły się na łonie społeczności katolickiej z południowych regionów wybrzeża Nowej Gwinei Holenderskiej, w ramach której funkcjonowali. Zaczęły krążyć plotki, że ten romans trwa już bardzo długo. W reakcji na to siostry zakonne chcąc chronić Catharinę przed jej własnymi uczuciami, skierowały ją do szkoły poblizu Agats (stolica dzisiejszej Regencji Asmat). Koos z kolei postanowił raz na zawsze opuścić nieprzebytą dżunglę i tropikalne wybrzeże.

CATHARINĘ ODWIEDZA BISKUP

Herman Tillemans, biskup Południowej Nowej Gwinei postanowił osobiście zweryfikować fakty i ustosunkować się do krążących plotek. Odwiedził Catharinę w Agats i wprost zadał jej pytania na temat „kontrowersyjnego romansu”. Catharina była wstrząśnięta tym pytaniem, bowiem jej więź z młodym księdzem nie miała charakteru miłości fizycznej. W jej umyśle nie istniały nawet marzenia o kontakcie seksualnym z białym człowiekiem. Biskup Tillemans był jednak zafrasowany i postanowił zdecydowanie postawić kres kontrowersjom raz na zawsze. Dał Catharinie dwie możliwości wyboru. Pierwszą było poślubienie kolegi-nauczyciela, albo pójście do klasztoru.

Propozycja Biskupa dotarła do uszu Koosa, który wtedy stracił cierpliwość. Pożegłował łodzią do Asmatu, aby spotkać się z Catharinę i zapytać ją co dalej zamierza. Mężczyzna dorósł do

decyzji, aby przeciwstawić się opresyjnej kontroli emocjonalnej i uciec tysiące kilometrów na północ od katolickiej misji.

CATHARINA I KOOS UCIEKAJĄ DO DŻUNGLI

Po jednodniowym namyśle Catharina podjęła decyzję, że ucieknie z Koosem łodzią w głąb dżungli, na obszar gdzie Koos niegdyś pełnił posługę. Przeprowa łodzią trwała 7 dni i 7 nocy. Początkowo wściekły Biskup wysłał za nimi pościg, jednakże nie zakończył się on powodzeniem.

Po tygodniach życia w dżungli Catharina i Koos napotkali pracownika cywilnego Jana Sneepa, który w owym czasie towarzyszył dokumentaliście i antropologowi Pierre'owi-Dominique'owi Gaisseau w ekspedycji w głąb nowogwinejskiej dżungli.

Ostatecznie w roku 1959 Jan Sneep umożliwia uciekinierom dotarcie do cywilizowanego świata . Dostali się dzięki niemu do Hollandii, miasta położonego w Zatoce Cenderawasih, znanego dzisiaj jako Jayapura.

Wiść o tej ucieczce dotarła do Watykanu, w związku z czym para została ekskomunikowana. Encyklopedia podaje, że ekskomunika wiąże się dla objętych nią osób z kategorycznym zakazem wstępu do Kościoła. Ma to uzmysławiać im, że dopuścili się grzechu. Społeczność katolicka w Nowej Gwinei, łącznie z rodziną Cathariny dostała stanowczy zakaz wspominania o grzesznej parze. Watykan ogłosił akt ekskomuniki światu zewnętrznemu i wręczył go samemu Koosowi, lecz ten on odmówił jego przyjęcia.

KONTAKT Z KOŚCIOŁEM REFORMOWANYM

W tym okresie Koos poznał kaznodzieję Meewsa Drosta, który właśnie przybył do Nowej Gwinei z ramienia władz Kościoła Reformowanego. Była to stosunkowo młoda wspólnota religijna, niezaangażowana w trwającą walkę pomiędzy kościołami protestanckimi a Kościołem katolickim. Koos żywo zainteresował się alternatywnym podejściem do wielu kwestii, jakie roztoczył przed nim Drost.

Niedługo potem, 5 kwietnia 1960 roku Koos wystąpił z Kościoła katolickiego i wziął ślub z Cathariną. Kobieta wiedziała, iż możliwość powrotu na łono wspólnoty katolickiej wiązałyby się dla niej ze wzdargą i poniżeniem ze strony krewnych i hierarchii kościelnej. Catharina wychowywała się jednak w duchu nauk i rytuałów liturgii katolickiej i nadal w nie wierzyła.

Koos jako konwertyta stał się aktywnym inicjatorem w sferze tworzenia placówek Kościoła Reformowanego w Nowej Gwinei. W roku 1974 opuścił jednak z żoną Zachodnią Nową Gwineę. W tym czasie terytorium te nie tylko nie było już kolonią niderlandzką, ale pozbawione prawa do samostanowienia, zawłaszczane zostało przez Indonezję i nosiła nazwę Irian Barat (Irian Zachodni) oraz Irian Jaya.

I tak w Holandii para rozpoczęła nowe życie w Utrechcie, zostali obdarzeni szóstką dzieci. Koos do końca swych dni pełnił obowiązki jako duchowny a Catharina zajmowała się domem i dziećmi. Koos zmarł w 1997 roku. Catharina uczestniczyła w nabożeństwach Kościoła Reformowanego w każdą niedzielę, ale bardzo tęskniła za majestatem i wspaniałością rytuałów liturgii katolickiej. Było to dla niej bolesne.

W 2016 roku Catharina wraz z rodziną odwiedziła ziemię przodków w Merauke, a także znaną sobie z młodości szkołę, jednak do kościoła, gdzie uczęszczała w dzieciństwie wraz z rodzicami, już nie chciała wejść.

W jej holenderskim mieszkaniu widnieją fotografie dzieci w tradycyjnych strojach, mężczyźni na zdjęciu z dumą noszą koteki. Dom jej jest duży, zupełnie inny niż ten znany jej ludowi, słynącemu niegdyś z tradycji „łowienia głów”; są w nim okna, słychać też tykanie odmierzających czas fryzyjskich zegarów.

Na podstawie uwag Annegriet Wietsma

Tłumaczenie: Rafał Szymborski

Źródła zagraniczne: Papuaerfgoed.org, Anderetijden.nl

Źródło polskie: WolneMedia.net